

Van-e realitása hazánkban a szálaló üzemmódnak?

„Fát kell termelnünk a lehető legnagyobb mennyiségben és a lehető legnagyobb értékkel, de a lehető legkisebb költséggel.” H. Biolley

Ha ma a fenti kérdést tesszük fel a gyakorlatban dolgozó erdész szakembereknek, a többség biztosan úgy nyilatkozik, hogy nincsen, s az erdészeti oktatás számos képviselője is hasonlóan vélekedik. Az erdészeti társadalom egy része mindent meg is tett annak érdekében, hogy a jelenleg szinte kizárólagosan alkalmazott vágásos technológiák felváltathatósága szóba se kerülhessen.

A szálalásról napjaink közfelfogásától eltérően gondolkodtak elődeink. *Illés Nándor* a véderdők helyes kezelési módjaként említette, *Fekete Lajos* szerint egyetlen erdőgazdasági üzemmódot sem lehet részleteiben úgy kifinomítani, mint a szálalását.

Persze az előbbi erdőművelő professzoraink még Trianon előtt tevékenykedtek, s úgy vélhetjük, hogy elsősorban a Felvidékre és Erdélyre, a Kárpátok erdeire gondoltak, mikor papírra vetették gondolataikat. Nézzük tehát, hogyan is írt a szálalásról *Roith Gyula* 1935-ben: „Kétségtelen, hogy a szálalóerdő adminisztratív és technikai szempontból lényegesen nehezebb és bonyolultabb, mint a ... tarvágásos gazdaság. Mégis a szálalóerdőt kell a jövő eszményképének tekintenünk és végső törekvésünk annak kialakítására kell, hogy irányuljon...”

Majer Antal 1982-ben a következőket vetette papírra: „...elméletileg hiába a legtermékenyebb, legbiztonságosabb, legtartamosabb is a szálalás, ... a hazai lomberdőkben hátrányos...” Mindezt akkor írta, amikor a monokultúrákat, a vegyszeres ápolást, a vágástér-koncentrációt, az akár félszáz hektáros tarvágásokat, a minél nagyobb gépek használatát favorizálták.

Koloszár József tanár úr óva int attól, hogy egy kellően ki nem próbált üzemmódot, a szálalást egyszerre nagyobb területen bevezessük. De nézzük, hogyan folytatta Majer professzor az előbbi gondolatmenetét: „Hazánk gazdasági erdeiben legfeljebb kísérleti formában érdemes szálalással foglalkozni, kivéve a környezetvédelmi állományokat, véderdőket és parkerdőket, ahol még a felújítóvágásos üzemmód sem engedhető meg.”

Sajnos a fentiek ellenére a magyar erdészek évtizedek óta nem foglalkoztak érdemben a szálalással. Egyszerűbb volt tagadni a létjogosultságát, mint kidolgozni a hazai viszonyokra alkalmazható módszertanát. Érthető tehát egyesek – Koloszár tanár úr által vélelmezett – türelmetlensége, hiszen még ahol példaképnek tekintett elődeink célszerűnek tartották a szálalást, ott sem folytattuk azt.

A környező országokban régóta folyik szálalás, a Pro Silva elvek kidolgozói nem holmi zöld ködben tévelygő természetvédők, hanem kitűnő erdész szakemberek. A Pro Silva elvek szerinti gazdálkodás nyereségérdekelte tevékenységnek tekinti az erdőgazdálkodást, a legnagyobb érték előállítását tűzte ki célul, s a költségeket a legkisebbre igyek-

szik szorítani. Alapvetően a természeti folyamatokra épít, gazdálkodását úgy szervezi, hogy az abban rejlő lehetőségeket teljes mértékben kiaknázhassa.

Vajon miért nincsen nálunk hagyománya a szálalásnak?

Elsősorban talán az elmúlt viharos évszázadok az oka. A világháborúk következményei voltak a háborús termelések, amikor is a szakszerűség, a tartamosság teljes mértékben háttérbe szorult. Az államosítás pedig megszüntette azt a jogbiztonságot, mely előtte a felelősségteljes gazdálkodás alapját képezte. De azért sincsen hagyománya a szálalásnak hazánkban, mert az erdészeti részvénytársaságok (és elődeik), a nagyüzemi technológiák mellett tették le voksukat, s a járt utat a – nálunk még – járatlanért bizony nehéz elhagyni. Ezért aztán kimondatott a verdikt, hazánkban nem lehet szálalni, arra csak a jegenyefenyő-elegyes lucosokban, bükkösökben van mód. A fényigényes tölgyeink szálalással nem újulnak, elgyertyánosodnak. További problémaként említik, nem ellenőrizhető megfelelően, hogy mennyi a kikerülő fatömeg, nagy a veszélye a túlhasználatnak. Végül, de nem utolsósorban az erdészet jövedelemtermelő képességét féltik.

Akik elvetik a szálalás hazai alkalmazhatóságát, mivel magyarázzák,

– hogy a Vend-vidéken napjainkban is folyik, s az erdők államosításáig a hazai kisbirtokokon szinte mindenhol évszázadokon keresztül folyt a kisparaszti szálaló erdőgazdálkodás,

– hogy a Kőszegi-hegység ausztriai oldalán, a gazdasági érdekeivel nyilván tökéletesen tisztában lévő, az erdőt évszázadok óta birtokló Esterházyak átálltak a Pro Silva elvek szerinti gazdálkodásra,

– hogy a spontán erdőszült szalafői „Őserdő” nem akar elgyertyánosodni, s hogy egykori háborítatlan őserdeink nem gyertyánosok, hanem tölgyesek, bükkösök voltak?

Mivel magyarázható, hogy míg az erdészeti ismeretekkel nem vagy alig rendelkező parasztagazda ösztönösen tud szálalni, addig a magasan képzett erdésztechnikus, erdőmérnök nem? Nem az oktatás hiányosságai, s azzal, hogy

hazánkban sehol nem folyik hosszabb ideje szálalás, s így azt nincs is hol bemutatni? Persze joggal vádolható a Vend-vidéki gazda, hogy a szesszionális gazdálkodás eredményeként az erdei megfiatlozodtak, elfenyvesedtek. Pontosan olyanán alakult az erdő, ahogy az a tulajdonosaik számára kedvező volt, hiszen ők épületfát, s – nem túl vastag – tűzifát akarnak termelni. Ahelyett, hogy kritizáljuk e gazdálkodási módot, mutassuk meg, hogy a szálalást szakszerűbben is lehet végezni. Ez volna nekünk erdészeknek a feladatunk.

Nagy gondot jelent, hogy ma a szálalás módszerét hazánkban nem kellő részletességgel oktatják, márpedig a szálaló üzemmód a vágásostól teljesen eltérő szemléletet, komoly felkészültséget igényel. Aki a tarvágásos technológiát jól végre tudja hajtani, az jó szakmunkás, aki a felújítógátást mesterien alkalmazza, az mérnöki precizitással dolgozik, aki viszont kellő mélységgel ismeri az erdőben zajló folyamatokat, s képes szálalásos üzemmódban gazdálkodni, az a szakma virtuóza.

A feltételezett túlhasználatok kapcsán: ugyan melyikünk nem látott még túlgyérített, túlbontott erdőket? Ez a tény megkérdőjelezi a vágásos gazdálkodás létjogosultságát? Nyilván nem. A szálaló erdők készletnyilvántartására jól kidolgozott módszerek vannak, mint erről *Barton Zsolt* kollégánk éppen a közelmúltban értekezett. Különben sem onnan kell megközelíteni e kérdést, hogy vannak-e (és lesznek-e) olyanok, akik nem tartják be az előírásokat.

Azoknak pedig, akik az erdőgazdálkodás jövedelmezőségét féltik, talán érdemes megtekinteniük az Erdészeti Lapokban az erdőgazdasági részvénytársaságok 2002-es eredményeit közlétező adatsort! A kilenc leggyengébb eredményt felmutató erdőgazdaság – melyek az állami erdők 38 százalékán gazdálkodnak – gazdasági eredménye 18 millió forint veszteség. Az összes erdőgazdaság adózott eredménye pedig nem éri el a 800 millió forintot. (Egy kilométer autópálya ára 2-3 milliárd forint.)

Milyen érvek szólnak a szálalás mellett?

A folyamatos erdőborítás, az erdei ökoszisztéma biológiai sokféleségének fennmaradása, az erdőművelési költségek minimalizálása, az erdőből származó bevételek ciklikusságának megszűnése, hogy minden fát egyedre szabottan, a gazdaságilag optimális korban le-

het kitermelni, hogy olyan állékony erdőállományokat nevelhetünk, amelyek a legnagyobb biztonságot nyújtják a különböző károsítókkal, kórokozók, természeti károkkal szemben.

Hol célszerű áttérni a szálalásra?

Elsősorban azokban a legkitűnőbb adottságú erdeinkben, ahol a jelenleg alkalmazott 100–120 éves vágásforduló nem elégséges az igazán méretes késelési, hámozási rönk termelésére.

Ugyancsak ésszerű volna szálalni a leggyengébb adottságú véderdeinkben, már ha nem kívánunk lemondani ott a fatermelésről. Biztos, hogy célravezető a jelenlegi gyakorlat: a gyenge termőhelyeken álló véderdőinket is úgy kezeljük, mintha azok is gazdasági erdők lennének? Van-e értelme véghasználni a rossz cseri talajon, az egykori futóhomokon vagy dolomit kopárakon fejlődő erdőinket. Ha már mindenképpen fát akarunk nyerni ezekből az erdeinkből is, úgy legalább azt ne hatalmas veszteséggel végezzük. Az erdőgazdálkodás termelésből származó bevételei nem emelhetők érdemi mértékben, tehát jobb eredmény elérésére csak a kiadások csökkentése révén számíthatunk. A vágásos gazdálkodás nagy költségigényű tétélei a felújítás, az ápolások, tisztítások, törzskiválasztó gyérítések. Ezen költségek jó része megtakarítható szálaló gazdálkodás esetén.

A kisbirtokokon is érdemes szálalni, ahol a vágásos gazdálkodás következtében a bevételek ciklikussága szinte lehetetlenné teszi a normális erdőgazdálkodást.

Végezetül, de nem utolsósorban, azokban a védett természeti területen fekvő erdeinkben, ahol azok gazdasági hasznosításával nem hagyunk fel. Ugyancsak a szálalás marad az egyetlen alkalmazható üzemmód a nagyváros környéki erdőkben, ahol egyetlen kisebb tar- vagy végvágás újságcikkek sorát eredményezi.

Persze a szálalásnak is vannak korlátai. Biztos nem lehet az olyan erdőkben szálalni, amelyek felújulásra képtelenek. A legnehezebb talán az erdők számára határtermőhelynek minősülő erdőpusztákon megvalósítani a szálalást, de ezekben az erdőkben a gazdálkodással amúgy is fel kellene hagyni.

Mi a teendő?

Létre kell hozni egy olyan kutatóműhelyt, ahol a következő néhány évtizedben pótolhatjuk a lemaradásunkat, s kidolgozzuk a szálalás hazai viszonyokra alkalmazható módszereit. Ha volt szellemi kapacitás és pénz a homok-, a kopár- és a sziklásítás, a nemesnyár-termesztés kapcsán komoly üzemi méretek között működtetett kísérleteket beállítani, akkor a szálalás kérdése is megérdemli a hasonló figyelmet. Létre kell hozni egy legalább hagyományos erdészet nagyságú önálló kísérleti szálaló üzemet, s az ország számos helyén be kell indítani szálaló kísérleteket. Az Őrség és a Vendvidék – ahol még megtalálhatóak a paraszti szálalógazdálkodás utolsó mohikánjai – kiváló mintaterülete lehetne a szálaló gazdálkodás bevezetésének, kutatásának. Nem vitás, hogy nagyon sok a megválaszolatlan kérdés a szálalással kapcsolatban. Ezekre azonban csak üzemi méretekben beállított kísérletek adhatnak választ!

Az elmúlt évhez hasonlóan az **EREA-TOURS** az alábbi szállásajánlattal áll a **LIGNO NOVUM** és **WOOD-TECH Szakkiallítás** látogatói rendelkezésére:

Időpont: 2004. szeptember 7-11. (4 éj)

Szálloda: **Hotel SZIESZTA** (Sopron, Lóvér krt.37.)

Egyágyas szoba reggelivel:

8600,- Ft/őj

Kétágyas szoba reggelivel:

12 400,- Ft/szoba/éj

Az árak tartalmazzák a szállást, büféreggelit, belépőt a Lóvér uszodába és a parkoló ingyenes használatát.

Felhívjuk megrendelőink szíves figyelmét, hogy a szállodai szobákat csak a lefoglalt kontingens erejéig tudjuk biztosítani, ezért kérjük, hogy igényüket minél előbb közöljék.

Kérjük, hogy a **megrendelést 2004. augusztus 10-ig** szíveskedjenek megküldeni:

(Fax: -06-1-201-24-53, e-mail: erfatour@qwertynet.hu)